

AREOPAGUS BRIEFS

Απολογητική Ενημέρωση

9. ΜΑΪΟΥ 2025 | ΑΠΟ ΕΡΑΣΤΟΣ ΦΙΛΟΣ, MSC, MA, PHD

Η χρήση της Λογικής στην Απολογητική του Ιησού

Ως μονοθεϊστές, οι Εβραίοι την εποχή του Ιησού πίστευαν ότι μόνο ένας Θεός λογικός, ισχυρός και ηθικά τέλειος θα μπορούσε να δημιουργήσει το σύμπαν όπως μας παρουσιάζεται.

Ως ο Δημιουργός τους (Γέν. 1: 1, 27), ο Θεός προίκισε τους ανθρώπους και με διανοητικές ικανότητες. Αυτές οι ικανότητές τους ακολουθούν σαφείς νόμους της «Λογικής» και αποτελούν μια σημαντική ένδειξη αυτού που η Βίβλος ονομάζει «εικόνα του Θεού» κατά την οποία ο Θεός τους έπλασε.

Η αμαρτία μπορεί να έχει διαστρεβλώσει την εικόνα του Θεού στον άνθρωπο, αλλά δεν την έχει εξαλείψει. Ο ηθικά ξεπεσμένος άνθρωπος δεν παύει να υφίσταται ως εικόνα του Θεού (βλ. Γέν. 9: 6, Ιάκ. 3: 9, Κολ. 3:10) γι' αυτό και η Βίβλος προϋποθέτει ότι ακόμα και ο απομακρυσμένος από τον Θεό άνθρωπος είναι σε θέση να σκέφτεται λογικά!

Ο αρχαίος φιλόσοφος Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος που συνέλαβε και διατύπωσε τις αρχές σκέψης λογικών όντων, τους νόμους της λογικής [1]. Και παρά τις γνωστές διαφορές ανάμεσα στην ελληνική και την εβραϊκή σκέψη [2], αυτές παύουν να υφίστανται σε θέματα που αφορούν τη χρήση της λογικής [3].

Ο Χριστός, ως ο Λόγος που δημιουργεί (Ιω. 1: 1-3, Κολ. 1: 16), προίκισε τους ανθρώπους και με το δώρο της γλώσσας, μέσω της οποίας μεταδίδονται οι λογικές ιδέες. Ως όντα φτιαγμένα κατ' εικόνα Θεού, οι άνθρωποι είναι σχεδιασμένοι με μια ικανότητα να γνωρίζουν την αλήθεια, όπως και με την ικανότητα να γνωρίζουν το σφάλμα. Στον Ησαΐα (1: 18), ο Θεός προσκαλεί τον λαό Ισραήλ, «Έλθετε τώρα, και ἄς διαδικασθῶμεν». Ο Θεός θέλει οι άνθρωποι να χρησιμοποιούν τις ικανότητες συλλογισμού τους για να εξετάσουν τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους.

Ένα σημαντικό μέρος της αποστολής του Ιησού ήταν η διδασχά και η υπεράσπιση της αλήθειας (Ιω. 8: 32). Έτσι ο Ιησούς έδειξε ότι ήταν και λαμπρός διανοητής που έκανε χρήση των νόμων της λογικής για να αποδείξει την αλήθεια, να καταρρίψει επιχειρήματα εναντίον της και να επισημάνει λάθη. Αναλύοντας τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούσε ο Ιησούς, σύντομα συνειδητοποιεί κανείς ότι εδώ πρόκειται για τον μεγαλύτερο στοχαστή που πάτησε ποτέ το πόδι του επάνω στη γη. Ο σύγχρονος φιλόσοφος Ντάλας Γουίλαρντ δηλώνει,

Πρέπει να εμπεδώσουμε ότι ο Ιησούς είναι στοχαστής, κι ότι αυτός δεν είναι ένας απρεπής χαρακτηρισμός, αλλά κάτι ουσιαστικό, καθώς οι άλλες ιδιότητες του Ιησού δεν αποκλείουν τη σκέψη, αλλά μάλλον πιστοποιούν ότι πρόκειται εδώ για τον μεγαλύτερο λογικό της ανθρωπίνης φυλής: «Τον πιο έξυπνο άνθρωπο που έζησε ποτέ στη γη», ο οποίος, κάνοντας συνεχώς χρήση της λογικής του διορατικότητας, ήταν σε θέση να πείσει τους ανθρώπους – στα ενδόμυχα καρδιάς και σκέψης τους – για την αλήθεια περί του εαυτού τους και περί του Θεού [4].

Ο Ιησούς χρησιμοποιούσε τη λογική για να αποκαλύψει σφάλματα στη σκέψη των Φαρισαίων και άλλων διδασκάλων του εβραϊκού νόμου. Αν και δεν ήταν Εκείνος που διατύπωσε τους νόμους της λογικής, Εκείνος σαφώς τις κατανοούσε και ήξερε πώς να τις εφαρμόζει όταν συζητούσε μαζί τους. Οι *βασικές αρχές της λογικής* είναι προφανείς αλήθειες και αποτελούν το θεμέλιο κάθε γνώσης [5].

Βασικές Αρχές του Συλλογισμού

Ο Αριστοτέλης προσδιόρισε τρεις βασικές λογικές αρχές που αποτελούν το θεμέλιο της νόησης, χωρίς το οποίο δεν μπορεί να υπάρξει καν συλλογισμός.

Την αρχή της ταυτότητας: Α είναι Α,

Την αρχή της αντίφασης: Α δεν είναι μη Α,

Την αρχή του αποκλεισμένου μέσου: Είτε Α είτε μη Α,

Εκτός από τις τρεις αυτές αρχές, ο Αριστοτέλης διευκρίνισε και διάφορες μορφές εξαγωγής λογικών συμπερασμάτων από υποθέσεις. Οι παραγωγικοί αυτοί *συλλογισμοί* υπάρχουν σε τρεις βασικές μορφές.

Α' Ο κατηγορικός συλλογισμός

1. Κάθε άνθρωπος, άνδρας ή γυναίκα, είναι αμαρτωλός.

2. Ο Γιάννης είναι άνθρωπος.
3. Άρα ο Γιάννης είναι αμαρτωλός.

Β' Ο υποθετικός συλλογισμός

1. Θαύματα είναι πιθανά, αν υπάρχει Θεός.
2. Θεός υπάρχει.
3. Άρα θαύματα είναι πιθανά.

Γ' Ο διαζευκτικός συλλογισμός

1. Ο Γιάννης είτε είναι πιστός είτε άπιστος.
2. Ο Γιάννης όμως δεν δείχνει να είναι άπιστος.
3. Άρα ο Γιάννης είναι πιστός.

Φυσικά, υπάρχουν και πολλές άλλες έγκυρες μορφές συλλογισμού, συμπεριλαμβανομένων των συντομευμένων συλλογισμών (*ενθυμήματα*), στους οποίους μια προϋπόθεση (ή και περισσότερες) μπορεί μεν να υπονοείται αλλά να μη δηλώνεται. Επίσης, μια αλυσίδα συλλογισμών, όπου μια υπόθεση βασίζεται σε μια άλλη (*σωρείτες*). Και η «*σε άτοπο απαγωγή*» με επιχειρήματα τύπου «*κατά κύριο λόγο*» ^[*].

Επιχείρημα της 'σε άτοπο απαγωγής'

1. Η επιβεβαίωση Χ οδηγεί σε παραλογισμό.
2. Και ό,τι είναι παράλογο είναι ψευδές.
3. Η στάση του Γιάννη επιβεβαιώνει την Χ.
4. Άρα η Χ είναι ψευδής.

Επιχειρήματα τύπου 'κατά κύριο λόγο'

1. Το Α γίνεται δεκτό ως αληθές.
2. Αλλά τα στοιχεία για το Β είναι ακόμη περισσότερα από τα στοιχεία για το Α.

3. Επομένως, το Β θα πρέπει να γίνει δεκτό ως αληθές με ακόμη μεγαλύτερη ισχύ από το Α.

Υπάρχει επίσης μια αρνητική λογική κίνηση γνωστή ως «αποφυγή των κεράτων ενός διλήμματος»: Ο διαζευκτικός συλλογισμός υποστηρίζει:

1. Δεν είναι ούτε αυτό ούτε εκείνο.
2. Δεν είναι εκείνο.
3. Επομένως, είναι αυτό.

Όμως, για να αποφευχθεί το συμπέρασμα αυτό πρέπει να αποδειχθεί ότι οι δύο πόλοι δεν είναι λογικά αντίθετοι και, ως εκ τούτου, υπάρχει μια τρίτη εναλλακτική λύση. Αυτή η ορθολογική κίνηση έχει την ακόλουθη μορφή:

1. Δεν είναι ούτε αυτό ούτε εκείνο
2. Είναι κάτι άλλο.
3. Επομένως, δεν προκύπτει ότι είναι ούτε αυτό ούτε εκείνο.

Ένα παράδειγμα, που κάποιος θα μπορούσε να σκεφτεί είναι το εξής:

1. Ο Παύλος είτε είναι πλούσιος είτε φτωχός.
2. Δεν είναι φτωχός.
3. Επομένως, είναι πλούσιος.

Αλλά το συμπέρασμα αυτό δεν προκύπτει αναγκαστικά, επειδή υπάρχει μια άλλη κατάσταση μεταξύ φτωχού και πλούσιου. Γι' αυτό, το συμπέρασμα δεν είναι αληθές. Ο Ιησούς χρησιμοποίησε αυτόν τον ελιγμό για να αποφύγει κάποια προφανή διλήμματα με τα οποία οι αντίπαλοί του θα τον έφερναν αντιμέτωπο (θα τα εξετάσουμε παρακάτω).

Η Χρήση Λογικών Αρχών από τον Ιησού

Ο Ιησούς χρησιμοποίησε τις περισσότερες από τις βασικές αυτές μορφές συλλογισμού στις ομιλίες του. Ώντας ο Λόγος (η Λογική) του Θεού, δεν πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο Ίδιος χρησιμοποιεί αυτές τις αρχές συλλογισμού για να παρουσιάσει και να υπερασπίσει την αλήθεια. Δεδομένου ότι η λογική βασίζεται στην ίδια τη φύση του Θεού ως το

απόλυτο λογικό Ον από το Οποίο πηγάζει κάθε λογικότητα, είναι εύστοχο να πούμε: «Εν αρχή ην η Λογική, και η Λογική ήταν με τον Θεό, και η Λογική ήταν από την ίδια τη φύση του Θεού».

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς την Αρχή της Μη Αντίφασης

Από ανθρώπινη άποψη, η Αρχή της Μη Αντίφασης είναι ίσως η πιο θεμελιώδης από όλες τις αρχές συλλογισμού, καθώς οι υπόλοιπες αρχές μπορούν να αναχθούν σε αυτήν [6]. Η αρχή αυτή δηλώνει ότι είναι αδύνατο αντιφατικές δηλώσεις να είναι ταυτόχρονα αληθείς με την ίδια έννοια. Εάν μια δήλωση είναι αληθής, η αντίφασή της απαραίτητα είναι ψευδής.

Ως λογικό Ον, ο Ιησούς χρησιμοποίησε όλες τις αρχές συλλογισμού. Ήταν αναπόφευκτο αυτό. Αλλά ορισμένα συγκεκριμένα παραδείγματα για το πού εμφανίζεται η Αρχή της Μη Αντίφασης στον λόγο του Ιησού θα βοηθήσουν για να κατανοήσουμε το επιχείρημα αυτό.

Ο Ιησούς υπονοεί πως υφίσταται η Αρχή της Μη Αντίφασης όταν προειδοποιεί για ψευδοπροφήτες, σε αντίθεση με τους αληθινούς προφήτες (βλ. Μτθ. 7:15, 24:24). Ομοίως, αντιπαραβάλλει τα παιδιά του φωτός με τα παιδιά του σκότους (Ιω. 8:12). Επιπλήττει επανειλημμένα εκείνους που απορρίπτουν την αλήθεια και βρίσκονται στην πλάνη (Ιω. 8:32). Ο Ιησούς επισημαίνει επίσης ότι όσοι είναι τέκνα του διαβόλου δεν μπορούν να είναι παιδιά του Θεού (Ιω. 8: 42-47). Ο μαθητής του, Ιωάννης, αργότερα θα θέσει ξεκάθαρα την αντίθεση αυτή όταν θα γράψει:

Αγαπητοί μου, μην εμπιστεύεστε όλους εκείνους που ισχυρίζονται πως έχουν το Πνεύμα, αλλά δοκιμάζετέ τους για να διαπιστώσετε αν το πνεύμα που έχουν προέρχεται από το Θεό. Γιατί πολλοί ψευδοπροφήτες έχουν ξεχυθεί μέσα στον κόσμο ... Έτσι μπορούμε να ξεχωρίσουμε το πνεύμα της αλήθειας από το πνεύμα της πλάνης. (Α΄ Ιω. 4:1, 6).

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς την Αρχή της Ταυτότητας

Ο Ιησούς γνώριζε ότι το Α είναι Α. Κάθε λογική σκέψη και έκφραση που έκανε υπονοούσε την αρχή αυτή. Δήλωνε ξεκάθαρα την Αρχή της Ταυτότητας διδάσκοντας: «Το 'ναι' σας να είναι ναι και το 'όχι' σας να είναι όχι» (Ματθαίος 5:37). Γνώριζε ότι χωρίς αυτή την αρχή δεν θα μπορούσαμε καν να σκεφτούμε ή να μιλήσουμε με συνοχή. Επειδή αν η Αρχή της Ταυτότητας δεν ίσχυε, τότε ο Θεός θα μπορούσε να μην είναι Θεός· το «πιστεύω» θα μπορούσε να σημαίνει και μη πιστεύω και το καλό θα μπορούσε να σημαίνει και κακό.

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς την Αρχή του Αποκλειόμενου Μέσου

Αυτή η αρχή δηλώνει ότι μια πρόταση αναγκαστικά είναι είτε αληθής είτε ψευδής. Αυτή είναι μια προϋπόθεση που ισχύει για κάθε σκέψη που εξέφρασε ο Ιησούς, επειδή καμία φράση δεν

μπορεί να είναι ταυτόχρονα αληθινή και ψευδής [7]. Το απέδειξε αυτό συνοπτικά όταν είπε: «Όποιος δεν είναι με το μέρος μου είναι εναντίον μου, κι όποιος δε μαζεύει μαζί μου σκορπίζει» (Ματθ. 12: 30 και Λουκάς 11: 23). Δεν υπάρχει ουδετερότητα σε θέματα που αφορούν τη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό. Είτε πιστεύουμε σ' Αυτόν είτε όχι. Είτε αποδεχόμαστε την κυριαρχία του στη ζωή μας είτε όχι. Όσοι δεν την αποδέχονται, συνεπώς την απορρίπτουν. Παρομοίως, είτε είμαστε παιδιά του Θεού είτε δεν είμαστε (Α' Ιω. 3: 10). Είτε περπατάμε στο φως είτε βρισκόμαστε στο σκοτάδι. Επειδή «ο Θεός είναι φως, και δεν υπάρχει σ' αυτόν καθόλου σκοτάδι» (Α' Ιω. 1: 5).

Η Χρήση των Αρχών Συλλογισμού από τον Ιησού στην Πράξη

Ο Ιησούς χρησιμοποίησε πολλές από τις τυπικές αριστοτελικές μορφές συλλογισμού, αν και συχνά σε μορφή ενθυμήματος (συντομευμένα) με υπονοούμενες προϋποθέσεις. Αρκετές γνωστές ιστορίες απεικονίζουν τη χρήση διαφόρων μορφών συλλογισμού από τον Ιησού.

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς επιχειρήματα τύπου «κατά μείζονα λόγο» (a fortiori)

Στο διάλογο με τους αντιπάλους του, ο Ιησούς χρησιμοποίησε συχνά το επιχείρημα «κατά μείζονα λόγο». Αυτός είναι ένας ιδιαίτερα ισχυρός τρόπος συλλογισμού, καθώς ο αντίπαλος δέχεται ένα παρόμοιο συμπέρασμα, αλλά με λιγότερα στοιχεία.

Μτθ. 12: 9-14:

Ο Ιησούς μπαίνει σε μια συναγωγή όπου υπάρχει ένας άντρας με σπασμένο χέρι. Οι Εβραίοι ψάχνουν αφορμή να κατηγορήσουν τον Ιησού ότι κάνει εργασία το Σάββατο και παραβιάζει την τέταρτη εντολή: «Επιτρέπεται από το νόμο να γίνονται θεραπείες το Σάββατο;» τους ρωτά και απαντά αμέσως: «Ποιος από σας, αν έχει ένα πρόβατο και το Σάββατο του πέσει σ' ένα λάκκο δε θα το πιάσει να το βγάλει έξω; Ένας άνθρωπος είναι πολύ ανώτερος από ένα πρόβατο. Ο νόμος, λοιπόν, επιτρέπει να κάνουμε το καλό την ημέρα του Σαββάτου» (εδ. 10-12).

Ο Ιησούς ξεσκεπάζει την πλάνη στη σκέψη των επικριτών του χρησιμοποιώντας ένα επιχείρημα τύπου «κατά μείζονα λόγο». Τούς επισημαίνει ότι οι ίδιοι βεβαίως θα ήταν πρόθυμοι να εργαστούν για να σώσουν ένα ταλαιπωρημένο πρόβατο το Σάββατο. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε πόσο περισσότερο θα πρέπει να είναι πρόθυμοι στο να αποκατασταθεί ένας άνθρωπος που είναι δημιουργημένος κατ' εικόνα Θεού, έστω και το Σάββατο!

Ιω. 7: 21-24.

Ο Ιησούς υπερασπίζεται μια θεραπεία την ημέρα του Σαββάτου κάνοντας χρήση ενός τέτοιου επιχειρήματος. Επισημαίνει ότι ο νόμος της Παλαιάς Διαθήκης δεν απαγορεύει την περιτομή

να γίνεται Σάββατο. Αν λοιπόν η περιτομή επιτρέπεται να γίνεται το Σάββατο, σύμφωνα με τον ίδιο Μωσαϊκό νόμο που εκείνοι επικαλούνται, γιατί τότε να απαγορεύεται στον Ιησού να θεραπεύσει ένα άτομο και να το καταστήσει υγιές το Σάββατο;

Ιω. 10: 24-41.

Ο Ιησούς κατηγορείται για βλασφημία για μια δήλωση που έκανε ότι είναι Υιός του Θεού και οι Ιουδαίοι θέλουν να τον λιθοβολήσουν. Επισημαίνει τη μαρτυρία των θαυμάτων του και ρωτά τους αντιπάλους του: «Πολλά καλά έργα έκανα μπροστά σας με εντολή του Πατέρα μου· για ποιο απ' αυτά θέλετε να με λιθοβολήσετε;» Οι Εβραίοι εξοργίζονται με αυτόν τον ισχυρισμό και δηλώνουν: «Δε θέλουμε να σε λιθοβολήσουμε για κάποιο καλό έργο, αλλά επειδή βλασφημείς· ενώ είσαι άνθρωπος, παρουσιάζεις τον εαυτό σου για Θεό» (εδ. 31-33). Ο Ιησούς τότε τους απαντά ότι οι διορισμένοι κριτές του Ισραήλ ονομάζονταν «θεοί» όχι επειδή ήταν θεϊκά όντα, αλλά επειδή ήταν οι εκπρόσωποι του Θεού που μιλούσαν εκ μέρους του Θεού (Ψλμ. 82). Τώρα, αν αυτοί οι άνθρωποι μπορούσαν να ονομαστούν θεοί λόγω της εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, πόσο μάλλον ο Ιησούς θα μπορούσε να ονομαστεί Υιός του Θεού μετά από όλα τα μεγάλα θαύματα που έχει κάνει, αποδεικνύοντας έτσι ότι η εξουσία του Θεού βρίσκεται πάνω του;

Μτθ. 7:11.

Ο Ιησούς εξηγεί: «Αφού, λοιπόν, εσείς, παρ' όλο που είστε αμαρτωλοί, ξέρετε να δίνετε στα παιδιά σας καλά πράγματα, πολύ περισσότερο ο ουράνιος Πατέρας σας θα δώσει αγαθά σ' όσους του τα ζητούν». Αυτό είναι ένα επιχείρημα τύπου «κατά μείζονα λόγο», αλλά σε υποθετική μορφή:

1. Αν οι κακοί γονείς ξέρουν πώς να δίνουν καλά δώρα στα παιδιά τους, πόσο μάλλον ο Θεός;
2. Ακόμα και κακοί γονείς μεταχειρίζονται καλά τα παιδιά τους.
3. Επομένως, ο Θεός θα δώσει καλά δώρα στα παιδιά του.

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς τον Διαζευκτικό Συλλογισμό

Ο Ιησούς είπε: «Όποιος δεν είναι με το μέρος μου, είναι εναντίον μου· κι όποιος δε μαζεύει μαζί μου, σκορπίζει» (Λκ. 11:23). Ή, «κανένας δεν μπορεί να είναι δούλος σε δύο κυρίους, γιατί ή θα μισήσει τον ένα και θ' αγαπήσει τον άλλο ή θα προσκολληθεί στον ένα και θα περιφρονήσει τον άλλον. Δεν μπορείτε να είστε δούλοι και στο Θεό και στο χρήμα» (Λκ. 16:13).

Η λογική έχει ως εξής:

1. Είτε κάποιος είναι με τον Χριστό είτε εναντίον του.
2. Οι άθεοι δεν είναι με τον Χριστό.
3. Επομένως, οι άθεοι είναι εναντίον του Χριστού.

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς τον Υποθετικό Συλλογισμό

Ο Ιησούς χρησιμοποιεί έναν υποθετικό συλλογισμό για να αντικρούσει τους Φαρισαίους οι οποίοι μεν δέχονται τον Μεσσία ως Υιό του Δαβίδ, αλλά όχι ως Υιό του Θεού. Και ο Ιησούς τους απαντά:

1. Αν ο Δαβίδ μέσω του Αγίου Πνεύματος ονόμαζε τον Μεσσία «Κύριό» του, τότε ο Μεσσίας πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από απλός γιος του Δαβίδ (δηλαδή, περισσότερο από άνθρωπος).
2. Ο Δαβίδ όντως ονόμασε τον Μεσσία «Κύριο» (Ψλμ. 110:1).
3. Επομένως, ο Μεσσίας είναι κάτι περισσότερο από απλός γιος του Δαβίδ. Είναι επίσης και Κύριος του Δαβίδ (δηλαδή, Θεός).

Πράγματι, ο Ιησούς επινοεί εδώ έναν ευρηματικό τρόπο για να δείξει ότι ως Μεσσίας είναι και Θεός και άνθρωπος. Είναι άνθρωπος επειδή είναι γεννημένος από γυναίκα. Και είναι Θεός επειδή ο Δαβίδ, εμπνευσμένος από το Άγιο Πνεύμα, λέει ότι ο Μεσσίας είναι ο «Κύριος» του. Άρα, είναι και Θεός και άνθρωπος.

Ένα άλλο παράδειγμα υποθετικού συλλογισμού βρίσκεται στο Μτθ. 6:14: «αν συγχωρήσετε τους ανθρώπους για τα παραπτώματά τους, θα σας συγχωρήσει κι εσάς ο ουράνιος Πατέρας σας», το οποίο μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

1. Αν εμείς συγχωρούμε τους άλλους, τότε ο Θεός θα μας συγχωρήσει.
2. Εμείς συγχωρούμε τους άλλους.
3. Επομένως, ο Θεός θα μας συγχωρέσει.

«Μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας, για να μη σας κρίνει κι εσάς ο Θεός» (Μτθ. 7:1) και πολλές από τις άλλες δηλώσεις του Ιησού μπορούν να διατυπωθούν σε μορφή υποθετικού συλλογισμού από τον οποίο προκύπτει ένα λογικό συμπέρασμα.

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς τον Κατηγορικό Συλλογισμό

Λκ. 6:6-11.

Ο Ιησούς θεραπεύει έναν άνθρωπο το Σάββατο. Για να αμυνθεί από τις επιθέσεις των νομικιστών Ιουδαίων, χρησιμοποιεί έναν κατηγορικό συλλογισμό. Πριν θεραπεύσει τον άνθρωπο με το ξερό χέρι, ρωτάει τους Φαρισαίους: «Τι επιτρέπει ο νόμος να κάνει κανείς το Σάββατο; να κάνει καλό ή να κάνει κακό; να σώσει μια ζωή ή να την αφήσει να χαθεί;» (εδ. 9). Εκείνοι ξέρουν ότι είναι καλό. Έτσι, το επιχείρημά του Ιησού λαμβάνει την εξής μορφή:

1. Είναι νόμιμο να κάνει κανείς το καλό το Σάββατο.
2. Το να θεραπεύεις το χέρι κάποιου είναι καλό.
3. Επομένως, είναι νόμιμο να θεραπεύσεις το χέρι κάποιου το Σάββατο.

Μτθ. 4:4.

Ο Ιησούς συχνά χρησιμοποιεί τον κατηγορηματικό συλλογισμό στη σύντομη μορφή του. Η δήλωσή ότι «Ο άνθρωπος, λέει η Γραφή, δε ζει μόνο με ψωμί, αλλά με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού» μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διατυπώσει ένα επιχείρημα για την ύπαρξη του Θεού από την ύπαρξη ανάγκης.

1. Οι άνθρωποι έχουν ανάγκη τον Θεό (δηλαδή, δεν μπορούν να ζουν μόνο με ψωμί).
2. Ό,τι πραγματικά χρειαζόμαστε, υπάρχει.
3. Επομένως, ο Θεός υπάρχει.

Και η δεύτερη προϋπόθεση υποστηρίζεται αλλού από τον Ιησού, όταν εκείνος βεβαιώνει πως οι πραγματικές ανάγκες κάποιου θα ικανοποιηθούν (Μτθ. 6: 25-34, 7: 7-11). Η κοινή λογική υπαγορεύει ότι αν κάποιος έχει ανάγκη για νερό, τότε αυτό πρέπει να υπάρχει κάπου (ανεξάρτητα αν το βρει ή όχι). Και αν κάποιος έχει ανάγκη για τροφή, τότε υπάρχει τροφή κάπου (ανεξάρτητα αν πεθαίνουν από την πείνα κάποιοι ή όχι). Επομένως, αν κάποιος χρειάζεται πραγματικά τον Θεό, τότε πρέπει να υπάρχει ο Θεός κάπου που μπορεί να καλύψει την ανθρώπινη αυτή ανάγκη.

Υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι οι άνθρωποι έχουν πραγματικά ανάγκη τον Θεό. Οι περισσότεροι που πιστεύουν στον Θεό το αναγνωρίζουν αυτό. Ακόμη και κάποιοι μεγάλοι άθεοι το έχουν παραδεχτεί αυτό, έστω και έμμεσα [8].

Πώς αποφεύγει ο Ιησούς τα Κέρατα ενός Διλήμματος

Ο Ιησούς αποδείχτηκε δεξιότηχνης στο να αποφεύγει να εγκλωβιστεί σε διλήμματα. Αυτό αποτελεί μια πολύ σημαντική ικανότητα, επειδή διαφορετικά οι αντίπαλοι θα αντέκρουαν αυτά που δίδασκε.

Μτθ. 22:15-22.

Ρωτούν τον Ιησού: «Επιτρέπεται να πληρώνουμε φόρο στον αυτοκράτορα ή όχι;» (εδ. 17). Αν απαντήσει 'ναι', τότε αναγνωρίζει την ανώτερη εξουσία του Καίσαρα. Αν απαντήσει 'όχι', τότε βρίσκεται σε αντίθεση με τον Καίσαρα. Αλλά ο Ιησούς δεν επιθυμεί να κάνει τίποτα από τα δύο· εξ ου και το δίλημμα. Η πανέξυπνη απάντησή του είναι: «Δώστε, λοιπόν», τους λέει, «στον αυτοκράτορα ό,τι ανήκει στον αυτοκράτορα, και στο Θεό ό,τι ανήκει στο Θεό» (εδ. 21).

Οι Φαρισαίοι πίστευαν ότι είχαν παγιδεύσει τον Ιησού στα κέρατα ενός διλήμματος, αλλά αυτός αριστοτεχνικά ξεφεύγει από την παγίδα τους.

Μτθ. 22:23-33.

Οι Σαδδουκαίοι, που δεν πιστεύουν στην ανάσταση, ρωτούν τον Ιησού αν μια γυναίκα που έχει ζήσει με επτά συζύγους και δεν έχει κάνει παιδιά, με ποιον από αυτούς θα είναι παντρεμένη στον παράδεισο; (Ο Μωσαϊκός νόμος απαιτούσε ότι αν ένας άντρας πέθαινε άτεκνος, ο αδελφός θα του έπρεπε να παντρευτεί τη χήρα και να αποκτήσει κληρονόμο στη θέση του αδελφού του· βλέπε Δευτ. 25: 5). Η ερώτησή τους είναι μια προσπάθεια να δείξουν τον παραλογισμό της πίστης στην ανάσταση. Η παγίδα που του στήνουν είναι έξυπνη: αφενός ο Ιησούς δεν μπορεί να αντικρούσει τον νόμο του Μωυσή, αφετέρου δεν μπορεί να αρνηθεί την ανάσταση των νεκρών – ένα δόγμα που αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος της διδασκαλίας του σε όλη τη διακονία του. Στο δίλημμα αυτό ο Ιησούς φαίνεται να αντιμετωπίζει μόνο δύο επιλογές, οι οποίες και οι δύο τον οδηγούν σε ανεπιθύμητο αποτέλεσμα. Οι Σαδδουκαίοι υποθέτουν ότι ο Ιησούς είτε πρέπει να αρνηθεί τον Νόμο του Μωυσή είτε να απορρίψει την ιδέα της Ανάστασης. Η γυναίκα δεν μπορεί να είναι παντρεμένη και με τους επτά αδελφούς κατά την Ανάσταση, ούτε υπάρχει λόγος να είναι παντρεμένη με έναν, αφού κανένας από τους συζύγους δεν απέκτησε κληρονόμο.

Αντιμετωπίζοντας τέτοιου είδους απαράδεκτες επιλογές – που κάποιοι τις ονομάζουν «τα κέρατα ενός διλήμματος» – θα πρέπει κανείς να ανατρέξει σε κάποια τρίτη (κρυφή) επιλογή. Ο Ιησούς μας παρέχει ένα λαμπρό παράδειγμα όταν, ξεφεύγοντας από τα «κέρατα του διλήμματος» των Σαδδουκαίων, αποδεικνύει πρώτον, ότι το σενάριο που αυτοί σοφίστηκαν είναι ψευδές. Στην αιώνια ζωή, ο θεσμός του γάμου, καθώς και όλοι οι άλλοι γήινοι θεσμοί, δεν υφίστανται. Δεύτερον, ο Ιησούς τους πληροφορεί ότι κατά την Ανάσταση οι άνθρωποι δεν θα υφίστανται ως άνδρες και γυναίκες, επειδή θα είναι σαν τους αγγέλους, και δεν παντρεύονται. Ο Ιησούς, επειδή γνωρίζει πως οι Σαδδουκαίοι θεωρούν την Πεντάτευχο ως το μόνο έγκυρο μέρος των Εβραϊκών Γραφών, τους παραθέτει ένα απόκομμα από ένα κείμενο σεβαστό σ'

αυτούς, αποκαλύπτοντας το σφάλμα στην κατανόηση των δικών τους Γραφών. Ο Θεός είπε στον Μωυσή: «Εγώ», του λέει, «είμαι ο Θεός των προγόνων σου, ο Θεός του Αβραάμ, ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ» (Έξ. 3:6). Το ρήμα «είμαι», στον ενεστώτα, υποδηλώνει ότι ο Θεός είναι ακόμη «ο Θεός τους» επειδή οι πατριάρχες ζουν. Έτσι και ο Μωυσής και ο Ηλίας, οι οποίοι εμφανίστηκαν ζωντανοί και ενσυνείδητοι στο Όρος της Μεταμόρφωσης (βλ. Μτθ. 17: 1-13· Μκ. 9: 2-13).

Πώς χρησιμοποιεί ο Ιησούς την ‘σε άτοπο απαγωγή’ (reductio ad absurdum) από τον Ιησού

Η ‘σε άτοπο απαγωγή’ (δηλαδή η απαγωγή στην αντίφαση) είναι ένας τρόπος επιχειρηματολογίας που καταδεικνύει ότι αν κάτι που υποτίθεται πως είναι αληθές αλλά οδηγεί σε αντίφαση ή στον παραλογισμό, δεν μπορεί να είναι αληθές. Το επιχείρημα λειτουργεί ως εξής: ξεκινώντας από τις προϋποθέσεις που υποστηρίζει ο αντίπαλός, αποκαλύπτεται ο τρόπος που οδηγείται κανείς σε αντιφατικά συμπεράσματα και γι’ αυτό η άποψη του αντιπάλου ανάγεται σε παραλογισμό [9].

Αυτός είναι ένας ισχυρός τρόπος για να αποδειχτεί η ψευδή φύση μιας άποψης, επειδή αν κανείς μπορεί να δείξει ότι οδηγούμαστε σε αντιφάσεις, τότε αυτή δεν μπορεί να σταθεί.

Μτθ. 12:22-28.

Ο Ιησούς χρησιμοποιεί την ‘σε άτοπο απαγωγή’ για να απαντήσει στην κατηγορία των Φαρισαίων ότι εξορκίζει δαίμονες με τη δύναμη του Σατανά. Καταδεικνύει πως η άποψή τους αυτή οδηγεί σε αντίφαση: «Όταν ένα βασίλειο χωριστεί σε αντιμαχόμενες παρατάξεις, ερημώνεται· κι όταν σε μια πόλη ή σε μια οικογένεια πέσει διχασμός, θα διαλυθεί. Αν ο σατανάς διώχνει το σατανά, πολεμάει τον εαυτό του· πώς θα σταθεί πια η κυριαρχία του; Κι αν εγώ βγάζω με τη δύναμη του Βεελζεβούλ τα δαιμόνια, οι δικοί σας με ποια δύναμη τα βγάζουν; Αυτοί, λοιπόν, αποτελούν απόδειξη πως έχετε άδικο» (εδ. 25-27).

Ο Ιησούς ξεκινά με την κατηγορία των Φαρισαίων ότι διώχνει τα δαιμόνια με τη δύναμη του Σατανά. Επισημαίνει ότι αν με την εξουσία του Σατανά διώχνει τα δαιμόνια, ο Σατανάς τότε θα διώχνει τους δικούς του υπηρέτες. Αυτό θα σήμαινε ότι το βασίλειό του θα ήταν διαιρεμένο εναντίον του, και κάθε βασίλειο, πόλη ή σπίτι που αναπτύσσει εσωτερική διαμάχη θα καταστραφεί. Ο Ιησούς συνεχίζει επισημαίνοντας ότι υπάρχουν σύγχρονοι Εβραίοι εξορκιστές που επίσης διώχνουν δαίμονες. Αν εκείνοι πιστεύουν ότι αυτοί οι άνθρωποι διώχνουν τα δαιμόνια μόνοι τους με τη δύναμη του Θεού, γιατί δεν πιστεύουν ότι ο Ιησούς το κάνει αυτό με τη δύναμη του Θεού; Ο Ιησούς έχει επιπλέον τη μαρτυρία θαυμάτων που επιβεβαιώνουν περαιτέρω ότι η εξουσία του προέρχεται από τον Θεό. Έτσι, χρησιμοποιεί το επιχείρημα της ‘εις άτοπον αναγωγής’ για να δείξει ότι ο ισχυρισμός ότι η εξουσία του να

εκβάλλει δαίμονες προέρχεται από τον Σατανά δημιουργεί ένα αντιφατικό και παράλογο συμπέρασμα.

Συμπέρασμα

Η χρήση της λογικής ήταν αναπόσπαστο μέρος της απολογητικής του Ιησού. Χρησιμοποιώντας προσεκτικά δομημένα επιχειρήματα, ήταν ικανός να αντικρούσει αποτελεσματικά επιχειρήματα των αντιπάλων του και να αναδείξει τα λάθη στη σκέψη τους. Οι μέθοδοι που χρησιμοποίησε ήταν μια αποκάλυψη των αντιφάσεων και σφαλμάτων στη σκέψη τους. Δεδομένου ότι λογικά επιχειρήματα αποτελούσαν σημαντική μερίδα στην υπεράσπιση του Ιησού, οι σημερινοί απολογητές πρέπει να το καταστήσουν αυτό ένα πεδίο μελέτης καθώς η εκκλησία σήμερα βρίσκεται σε μια μάχη ιδεών.

Η προσέλκυση ανθρώπων στη χριστιανική πίστη δεν πρέπει να βασίζεται σε μια συναισθηματική συγκίνηση των ανθρώπων, επειδή ο Θεός δεν παρακάμπτει το μυαλό για να μιλήσει στην καρδιά. Λογικά και δομημένα επιχειρήματα απαιτούνται για να μπορέσει η εκκλησία να αντικρούσει ψευδείς πεποιθήσεις και να καθοδηγήσει τους πιστούς προς την κατεύθυνση της αλήθειας. Δεν αποκλείουμε το έργο του Αγίου Πνεύματος ούτε βασιζόμαστε αποκλειστικά στη λογική. Το έργο του Αγίου Πνεύματος λειτουργεί σε σύμπλευση με την ορθολογική ικανότητα ενός ατόμου. Όπως δηλώνει ο James Sire, το Πνεύμα το Άγιο απευθύνεται στο «νου» των ανθρώπων του Θεού και όχι σε κάποιες μη ορθολογικές ικανότητες όπως τα «συναισθήματά» τους. Για να γνωρίσουμε την αποκάλυψη του Θεού χρησιμοποιούμε το νου μας. Αυτό καθιστά γνώση για κάτι που μπορούμε να μοιραστούμε με άλλους, κάτι για το οποίο μπορούμε να μιλήσουμε. Ο Λόγος του Θεού περιέχει ορθολογικό περιεχόμενο» [10]. Όταν του το επιτρέπει ο πιστός, το Άγιο Πνεύμα αποκαλύπτει την αλήθεια στο νου του πριν εκείνος ανταποκριθεί με τα συναισθήματα και τη θέλησή του σ' Αυτό.

Σχετικά με το θέμα αυτό, ο θεολόγος Roy B. Zuck υπενθυμίζει ότι το Πνεύμα είναι

Πνεύμα αλήθειας (Ιω. 14:17, 15:26, 16:13). Δεν διδάσκει έννοιες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της αλήθειας. Σύμφωνα με τη θεωρία αντιστοιχίας, αλήθεια είναι αυτό που αντιστοιχεί στην πραγματική κατάσταση των πραγμάτων. Το Άγιο Πνεύμα δεν οδηγεί σε ερμηνείες που αντιφάσκουν μεταξύ τους ή δεν έχουν λογική, εσωτερική συνοχή. ... Το Πνεύμα επιδιώκει να βοηθήσει τον γεμάτο από το Πνεύμα μαθητή να σκέφτεται καθαρά και με ακρίβεια. Ο ερμηνευτής πρέπει να κάνει χρήση αρχών συλλογισμού για να προχωρήσει σε επαγωγές, συμπεράσματα, αναλογίες και συγκρίσεις [11].

Η αλήθεια αντιστοιχεί στην πραγματικότητα και είναι εσωτερικά συνεπής. Επομένως, η λογική και ο λόγος πρέπει να χρησιμοποιούνται για να μπορούμε να ερμηνεύουμε και να

διακρίνουμε την αλήθεια από το σφάλμα. Ο Ιησούς το απέδειξε αυτό καθώς χρησιμοποίησε τη λογική για να αποκαλύψει το λάθος και να αποκαλυφθεί πλήρως η αλήθεια.

Η χρήση βασικών αρχών και διαδικασιών συλλογισμού ήταν ένα αποτελεσματικό στοιχείο στην απολογητική του Ιησού. Όλοι οι άνθρωποι, ακόμη και στην αμαρτωλή τους κατάσταση, έχουν αυτή την ικανότητα και ο Ιησούς τη χρησιμοποίησε στην προσπάθειά του να τους βοηθήσει να δουν την αλήθεια.

Σημειώσεις

Το άνω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο των Norman L. Geisler και Patrick Zukeran, *The Apologetics of Jesus. A Caring Approach to Dealing with Doubters*, Grand Rapids: Baker, 2009, σ. 61-71 (απόδοση στα ελληνικά: Έραστος Φίλος).

[1] Αριστοτέλης, *Φυσικά Α'-Β'* (Αρχές, Φύση, Αίτια, Τύχη, Ανάγκη), μτφρ. Βασ. Μπεσάκος, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, 2010.

[2] Βλ. George Ladd, «The Greek versus the Hebrew View of Man», περιοδικό *Present Truth*, τμ. 29, Φεβ. 1977, <https://www.presenttruthmag.com/archive/XXIX/29-2.htm> (ανάκτηση 29/4/2025).

[3] Βλ. Steven B. Cowan, «Aristotelian Logic in the Old Testament: A Biblical Refutation of a Strict Dichotomy between Greek and Hebrew Thought», στο *Bulletin of the Evangelical Philosophical Society* 14, 2 (1991), σ. 21-30, αναφ. Norman L. Geisler και Patrick Zukeran, *The Apologetics of Jesus. A Caring Approach to Dealing with Doubters*, Grand Rapids: Baker, 2009, σ. 181.

[4] Dallas Willard, «Jesus the Logician» (Ο Ιησούς, ο Λογικολόγος), περιοδικό *Christian Scholars Review*, τομ. XXVIII, αρ. 4, 1999, σ. 610.

[5] Norman Geisler, *Thomas Aquinas: An Evangelical Appraisal*, Eugene: Wipf and Stock, 1991, σ. 73.

[6] Βλ. Norman Geisler και Ronald M. Brooks, *Come Let Us Reason: An Introduction to Logical Thinking*, Grand Rapids: Baker, 1990· Norman Geisler, *Systematic Theology*, τομ. 1, «Introduction and Bible», Grand Rapids: Baker, 2002, κεφ. 5.

[7] ό. α., σ. 73.

- [8] Βλ. Norman Geisler, «God, Evidence for», στο *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*.
- [9] J. P. Moreland και William Lane Craig, *Philosophical Foundations for a Christian Worldview*, Downers Grove: InterVarsity, 2003, σ. 43.
- [10] James W. Sire, *Scripture Twisting*, Downers Grove: InterVarsity, 1980, σ. 17.
- [11] Roy B. Zuck, «The Role of the Holy Spirit in Hermeneutics», *Bibliotheca Sacra*, τομ.141, Απρίλιος-Ιούνιος 1984, σ. 126.
- [*] a fortiori στα λατινικά, που σημαίνει «μεγαλύτερη έμφαση».

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗ